

Deyl Karnegi. "Imkonni boy bermang!"

BIRINCHI QISM

TASHVISH HAQIDA NIMALARNI BILISH KERAK

1 b o b

«Bugungi kun boʻlmasi»da yashang

1871 yil bahorida bir yigit qoʻliga kitobni oldi-da, uning butun kelajakdagi hayotiga chuqur taʼsir qilgan yigirma ikkita soʻzni oʻqidi. Bu yigit Monreal shahar kasalxonasida tibbiyotni oʻrgangan talaba edi. Uning tashvishlanishi uchun sabablar koʻp edi: u bitiruv imtihonlari topshirish borasida tashvishlanar, ke-yin nima qilishi kerakligini oʻylab tashvishlanardi, qaerga bosh urib borish, oʻzining tibbiyot amaliyotidan qanday foydalanish, qanday tirikchilik qilish – hammasi bir dunyo tashvish boʻlib boshida turardi. Ammo mazkur talaba 1871 yilda oʻqigan yigirma ikkita soʻz uning joniga oro kirdi va u zamonasining mashhur terapevt vrachi boʻlib yetishdi. U butun dunyoga mashhur Jon Xopkins tibbiyot maktabini tashkil etdi. Britaniya imperiyasi shifokorga berishi mumkin boʻlgan eng oliy unvonga sazovor boʻldi va Oksforddagi tibbiyotning qirollik professoriga aylandi. Angliya qirolining oʻzi uni dvoryanlik unvoni bilan sarafroz qildi. Uning oʻlimidan keyin u haqidagi hajmi 1466 betdan iborat ikki jildlik tarjimai hol asari yozildi.

Bu odamning ismi ser Uilyam Osler edi. 1871 yil bahorida u oʻqishga musharraf boʻlgan soʻzlar quyidagilar boʻlib, ularni Tomas Karleyl yozgandi va ular umrni tashvish bilan oʻtkazib, uni isrof qilmasdan yashashga yordam bergandi. Mana oʻsha soʻzlar: “Ayni vaqtda iloji boʻlgan va yaqqol koʻrinib turgan ishni qiling. Bizning vazifamiz shundan iborat, naryogʻi nomaʼlum boʻlgan mavhum narsani koʻrishga behuda urinmang”.

Qirq ikki yildan keyin bahorning iliq oqshomida, universitet shaharchasidagi chamanzorda lolalar choʻgʻday tovlanib turganda ser Uilyam Osler Yel universiteti talabalari huzurida nutq qildi. U aytdiki, u, toʻrt universitet professorini, yaʼni ommabop kitob-lar muallifini “alohida xislatli zakoga ega boʻlsa kerak” deb hisoblaydilar. Ammo u bunday emas deb aytdi. Uning soʻzlariga koʻra, doʻstlari “uning aqliy qobiliyati juda cheklangan” deb bilar ekanlar. Unda uning muvaffaqiyatlari sababi nimada? Professorning aytishicha, “bugungi kun boʻlmasi”da yashagani sharofati bilan erishgan. Bunda u nimani nazarda tutgan? Shu nutqidan bir necha oy oldin ser Uilyam Osler katta bahri muhit kemasida Atlantika bahri muhitini kesib oʻtgandi. Shu kema dargʻasi supachada turgancha tugmachani bosishi va shu zahoti mexanizmlar shovqini quloqqa chalinishi, kemaning turli qismlari bir-biridan ajralib, suvoʻtmas boʻlmalarga tar-qalib ketishi mumkin edi.

“Har biringiz, – degan edi doktor Osler talabalarga, – oʻz holingizcha bu ulkan kemadan koʻra yanada mukammalroq mexanizmsiz va sayohatingiz yanada uzogroq boʻladi. “Bugungi kun boʻlmasida yashash” uchun sizni mana shu mexanizmi ana shunday boshqarishni oʻrganishingizga astoydil daʼvat etaman. Dargʻa supachasidagi oʻz oʻrningizni egallang va hech boʻlmasa, asosiy qismlar joyida ekanligini tekshirib koʻring. Hayot yoʻlingizning har bir bosqichida tugmachani bosing va temir eshiklar oʻtmishingizni, hayotsiz yashagan barcha kunlaringizni sizdan ajratib qoʻyayotganini eshiting. Yana bir tugmachani bosing va maʼdan parda hali dunyoga kelmagan kelajagingizni yashirib qoʻyadi. Shunda bugungi kuningizga hech narsa tahdid solmaydi!

O'lik o'tmish kunlar o'z murdalarini dafn etsin... nodonlarga qabr yo'lini yoritgan o'tmish kunlardan o'zingizni panaga oling... Hatto eng serbardosh odamlar ham o'tmish va kelajakning og'ir yukini yelkasida ko'tarib yura olmaydi. Kelajakni mana shunday o'tib bo'lmas to'siq bilan ajratib qo'ying. Kelajak – bu sizning buguningiz. Ertaga yo'q narsa. Inson o'zini hozir qutqaradi. Kelajak borasida tashvishlangan odam o'z quvvati, ruhiy iztiroblari va bezovtaligini behuda zoe etishga mahkumdir... O'shanda barcha kema bo'lmalarini havo o'tkazmaydigan qilib yoping, ha, yoping va o'zingizda bugungi kun bo'lmasida yashash odatini ishlab chiqishga harakat qiling”.

Nahotki, doktor Osler kelajakka tayyorlanish uchun sa'y-harakat qilish kerak emas, demoqchi bo'lsa? Yo'q, zinhor unday emas. Ammo o'z nutqida ertangi kunga tayyorgarlik ko'rishning eng yaxshi yo'li bor, aqlu zakovatingiz, bor ishtiyoqingiz bilan bugun zimmangizda turgan ishni astoydil ado etishdan iboratligini ta'kidlagan edi.

Ser Uilyam Osler talabalarni kunni Xudoga: “Rizq-ro'zimizni o'zing ulug' qilgin” degan duo bilan boshlashga chaqirar edi. Shuni unutmangki, duoda gap faqat bugungi rizq-ro'z haqida ketmoqda. U yerda kechagi qotgan nondan shikoyat qilish yo'q, zero, u yerda “E, Xudo, bu yil yoz issiq keldi, bug'doy ildizigacha qurib ketdi. Kelasi yil ham shunday qurg'oqchilik bo'lsa, unda nima qilamiz? Kelasi hosilga donni qaerdan olamiz? Yoki, faraz qilaylik, men ishimdan ayrildim, ey, Xudo. Non sotib olish uchun ishni qaerdan topaman?” – degan so'zlar yo'q.

Bunday so'zlar duoda yo'q, faqat bugungi kun noni haqidagi iltijo bor, zero, faqat shunday nonni yeyish mumkin.

Ko'p yillar muqaddam bir tilanchi faylasuf mamlakat bo'ylab daydib yurarkan, toshloq va hosilsiz yerda odamlar qora terga botib, o'zlariga rizq topayotganlarini ko'radi. Bir kuni bir tepalikda u xalq oldida nutq qiladi, hozirda eng ko'p iqtibosni shu nutqdan olishmoqda. Bu nutqda ko'p asrli hikmat mujassamlangan bir ibora mavjud: “Shunday qilib, ertangi kunni o'ylamang, zero, ertangi kun tashvishini ertangi kun tortadi; har kunning tashvishi o'ziga yetarli”.

Ko'plar bu so'zlardagi hikmatni tan olmay kelmoqdalar: “Shunday qilib, ertangi kunni o'ylamang”. Uni sharqona mutasavvuflik hodisasi deb hisoblab, inson o'zini barkamollashtirishi uchun bu o'gitdagi hikmatni inkor etadilar. Ular deydilar: “Men ertangi kun haqida tashvish chekishim kerak. Men keksalikka pul yig'ib qo'yishim kerak. Men kasbimni rivojlantirish chorasini ko'rishim kerak”.

Bo'lmasam-chi, siz shunday qilishingiz kerak! Gap shundaki, uch yuz yildan ham ko'proq ilgari tarjima qilingan Isoning bu so'zlari shoh Iakov zamonidagi ma'nosidan ko'ra bugun boshqacha ma'no kasb etadi. Uch yuz yil avval “g'am chekmoq” so'zi “tashvish tortmoq” degan ma'noni anglatardi. Injilning hozirgi zamondagi talqini aniqroq tarjimani beradi: “Shunday qilib, ertangi kundan tashvish tortmang”.

Ertangi kun haqida o'ylash, qunt bilan reja tuzish va tayyorgarlik ko'rish shartligi o'z-o'zidan ayon. Ammo bular barchasini amalda qilar ekansiz, siz tashvish chekmasligingiz kerak.

Urush vaqtida sarkardalar ertangi kunga reja tuzganlar, ammo ular o'zlarini tashvishga botirib qo'ymaganlar.

“Menda yaxshi odamlar bor va ular yaxshi texnika bilan ta'minlanganlar, – degan edi AQSh harbiy-dengiz floti qo'mondoni admiral King, – va men a'lo darajada tayyorlangan operatsiya rejasini berdim. Mening qo'limdan kelgan bor-yo'q ish – shu. Bordi-yu, kema cho'ktirib yuborilsa, men uni dengiz tubidan chiqarolaman. Bordi-yu, uni cho'ktirib yuborishmoqchi bo'lishsa, men buning oldini olishdan ojizman. Kecha bo'lib o'tgan narsadan tashvish tortib o'tirishdan ko'ra ertangi kun muammolarini hal etish ustida ishlar ekanman, men o'z vaqtimdan yanada samaraliroq foydalana olaman. Bundan tashqari, agar o'zimni iztiroblarga ko'mib yuborsam, uzoqqa bormayman”. Urush vaqtida ham, tinchlik vaqtida ham tafakkurning to'g'ri va noto'g'ri usullari o'rtasidagi farq quyidagilardan iboratdir: to'g'ri fikrlash voqealar sababi va natijalari bilan bog'liq, u mantiqiy va amaliy rejalashtirishga olib keladi, noto'g'ri fikrlash esa ko'pincha asabiy

zo'riqish va uzilish keltirib chiqaradi.

Yaqinda men jahondagi eng mashhur "Nyu-York Tayms" gazetasi noshiri Artur Keys Zaltsberger bilan suhbatlashish sharafiga muyassar bo'ldim. Mister Zaltsberger menga Yevropada birinchi jahon urushi boshlanganda, u azbaroyi hayajonlanganidan kelajak haqida tashvish tortganini, qariyb uxlay olmaganini so'zlab berdi. U dam-badam yarim tunda karavotdan sakrab turib ketar, bo'z va bo'yoqlarni qo'lga olar, ko'zguna qarar va o'zini tasvirlashga harakat qilar ekan. U mutlaqo rasm chiza olmasdi, ammo shunday bo'lsa ham bezovtalikdan qutulish uchun rasm chizar ekan. Mister Zaltsbergerning menga aytishiga qaraganda, u tashvishini yenga olmagan, "bir odam uchun mukofot" degan cherkov madhiyasidagi so'zlarni ham o'zi uchun shior sifatida qabul qilib olmaguncha ruhi orom topmagan ekan.

Taxminan shu vaqtlarda harbiy libosdagi bir yigit Yevropaning allaqaerida muammoga to'qnash keladi. Uning ismi Ted Bengermينو edi. U Merilend shtati, 5716 Nyu-Xoli roud, Baltimor shahrida yashardi. Uning muammosi shunda ediki, urush vaqtidagi kechinmalar va ruhiy iztiroblar uning ruhiy sog'lig'iga putur yetkazadi va unda harbiy harakatlar asabiyligi degan kasallik kuchli darajada namoyon bo'ladi.

"1945 yilning aprelida, – deb yozadi Ted Bengermينو, – shu qadar asabiylasha boshladimki, shifokorlar kuchli og'riq beruvchi "ko'ndalang yo'g'on ichak sanchig'i" deb ataladigan xastalikka giriftor bo'ldim. Agar urush tugamaganda, sog'lig'im butunlay ishdan chiqishi hech gap emasdi.

Men butunlay holdan toygandim. Safdan tashqari, xizmat zobiti sifatida 94-piyoda diviziyasining qabr va dafnlarni hisobga olish bilan shug'ullanuvchi bo'linmada xizmat qilardim. Mening vazifamga jang harakatlari vaqtida o'ldirilgan, bedarak ketgan yoki gospitalga yotqizilgan barcha harbiy xizmatchilarni hisobga olish kirar edi. Bundan tashqari, bizning bo'linmamiz jang harakatlari davomida shoshilinch ko'milgan o'zimizning hamda dushman tomonning askarlarini eksqumatsiya qilish bilan shug'ullanardi. Men o'lganlarning shaxsiy buyumlarini to'plash, bu buyumlar kim uchun katta ahamiyat kasb etsa, o'sha qarindoshlari yoki ota-onalariga qaytarishni nazorat qilish bilan shug'ullanardim. Biz muttasil yanglishib ketishdan va manzilni "adashtirib" qo'yishdan xavotirlanardik. Men bularning barchasiga bardosh bera olamanmi, yo'qmi, shundan ko'proq tashvishlanar edim. O'n olti oylik bo'lgan o'g'ilchamni ko'rish nasib etadimi, yo'qmi, shundan jonim halakda edi, men o'g'limni hali biron marta ko'rmagandim.

Tashvishlarim shunga olib keldiki, 34 funt vaznimni yo'qotdim. Men ruhiy inqiroz yoqasiga kelib qolgandim. Qo'llarimga qarayman: qoq suyak. Uyga quruq jasadimni olib borarkanman-da, degan o'y dahshatga solardi va yosh boladay yig'lab yuborardim. Bir o'zim qoldim deguncha yig'lardim. Ardentdagi jangdan so'ng men yana shunday tez-tez yig'lab yurgan vaqtimda tinch hayotga qaytishdan butunlay umidimni uzgan edim.

Hammasi harbiy gospitaldagi karavot bilan nihoyasiga yetdi. Harbiy shifokor menga bergan bir maslahat hayotimni tubdan o'zgartirib yubordi. Meni obdon tibbiy ko'rikdan o'tkazishdi, shundan keyin u menga kasallik sababi ongda ekanini aytdi.

– Ted, – dedi u, – hayotingga qaragin-da, uni qum soat deb faraz qil. Yuqori qismida minglab qumlar turadi. Tor bo'g'izdan ular asta va bir maromda pastga tushib turadi. Bo'g'izdan faqat bitta qum o'tadi. Aks holda soat buzilishi mumkin. Siz ham, men ham va boshqalar ham shu soatga o'xshaymiz. Ertalab uyg'onganimizda oldimizda qiladigan mingta ishimiz bo'ladi, ammo agar biz ularning birini izchil ado etib bormasak, bo'g'izdan o'tayotgan qumlar singari ishlarimizni kunimiz orqali sekin-asta va bir maromda o'tkazib turmasak, biz jismoniy va ruhiy qudratimizni barbod etamiz".

Harbiy shifokor bilan bo'lgan o'sha mashhur suhbatdan keyin men shu falsafaga amal qilib kelayapman. Bir qum zarrasi ortidan bosh-qasi tushadi. Bir ishning ortidan boshqasi paydo bo'ladi. Mana shu maslahat meni urushda ham jismoniy, ham ruhiy jihatdan saqlab goldi. Endi urushdan keyin ham u menga "Edkrafterz Printing end Ofset" kompaniyasida jamoatchilik bilan munosabat va reklama bo'yicha direktorlik ishida yordam bermoqda.

Biznesda men urush vaqtida ham yuzaga keladigan muammolar bilan to'qnash keldim. Bir vaqtning o'zida o'nlab ishni qilishingga to'g'ri kelardi, buning ustiga bari uchun ozginadan vaqt berilardi. Birjada aktsiyalarimiz kotirovkasi tushib ketmoqda edi. Biz o'z faoliyatimizni boshqatdan tartibga solib, yangi aktsiyalar chiqarar edik, boshqa joyga ko'chib o'tardik. Vakolatxonalarimizning birini ochib, birini yopardik va hokazo. Biroq tashvishga tushish va asabiylashish o'rniga men harbiy shifokorning so'zlarini esladim: "Bir qum zarrasi ortidan boshqasi tushadi. Bir ishning ortidan boshqasi paydo bo'ladi". Shu tamoyilga rioya qilib, men o'z vazifamni urush vaqtida bor-yo'g'imni qariyb barbod etgan zo'riqishu salbiy hissiyotlarsiz g'oyat oqilona tarzda ado etmoqdaman".

Kishini hammadan xafa qiladigan narsa shuki, bugungi kunda ko'pgina kasalxonalarining yarmidan ko'pini ruhiy va asab kasalliklaridan jabr ko'ruvchi, kechagi kunlarini barbod etuvchi yuki va kelajak oldidagi qo'rquvga bardosh berolmaydigan kasallar bilan band. Bordi-yu, Iso Masihning: "Ertangi kun g'amini yemang" so'zlariga yoki ser Uilyam Oslerning "Bugungi kun bo'lmasida yashang", degan maslahatiga rioya qilganlarida, bu odamlar bugungi kunda baxtli va mazmunli hayot kechirgan bo'larmidilar. Siz ham, biz ham hayotimizning har bir soniyasida ikki abadiyat: ulkan, abadiy mavjud o'tmish va nihoyasiz oldinga intiluvchi kelajak o'rtasida turamiz. Biz, albatta, bir vaqtning o'zida unisida ham, bunisida ham yashay olmaymiz, hatto soniyaning bir ulushicha ham u yerda, ham bu yerda bo'la olmaymiz. Boz ustiga, bunday qilishga urinib, vujudimiz va ongimizni barbod etamiz. Shu bois, keling, biz faqat yashay oladigan vaqtdagi hayot bilan qanoatlanib qo'ya qolaylik: bu "hozir"dan tortib to uxlagunimizgacha bo'lgan vaqtdir.

"Quyosh botgunga qadar har bir odam o'z yukini ko'tarib bora oladi, – deb yozgandi Robert Luis Stivenson. – Bir kun mobaynida har bir odam har qanday murakkab ishni bajarishga qodir. Quyosh botgunga qadar har bir odam quvnoq, sabr-toqatli, sevuvchan, pok bo'la oladi. Bular barchasi esa "hayot" so'zi anglatgan narsalarning o'zidir".

Ha, hayotda bizdan talab etiladigan narsalar mana shulardir. Darvoqe, Michigan shtati, Santino shahri Kurt-strit, 815 da istiqomat qiluvchi miss E.K.Shild "kun botguncha yashash" tamoyili bo'yicha yashashni o'rganishdan oldin o'z joniga qasd qilish holatigacha keltirib qo'yilgan hayotdan umidini uzib qo'ya qolgan edi.

"1937 yilda erimni yo'qotdim, – deb hikoya qiladi miss Shild. – Men ezilib, adoi tamom bo'lgan edim. Ilgari ishlagan "Rouch Fauler" firmasi egasi mister Leon Rouchga xat yozdim va meni qayta ishga olishini so'radim. Ilgari qishloq va kichik shaharlardagi maktablarga jug'rofiya xaritalari sotib kun ko'rar edim. Ikki yil avval erim yotib qolganida, mashinani sotdim, biroq kreditga tutilgan mashina sotib olish uchun pul orttirishga va yana kitob sotish bilan shug'ullanishga muvaffaq bo'ldim. Tinimsiz yurishlar bilan bog'liq ish meni chalg'itar, asabiy zo'riqishlarimni qaytarar deb o'yladim. Biroq mashinada yurish va yolg'iz ovqatlanishlar turgan-bitgani chidab bo'lmas sinovlar ekan. Bundan tashqari, garchi u qadar katta bo'lmasa-da, mashina badalini to'lab borish uchun yetarli pul ishlayolmasdim.

1938 yil bahorida Missuri shtati Versal tumanida ishlardim. U yerdagi maktablar g'arib, yo'llari yomon edi. Men o'zimni shu qadar yolg'iz va bechorahol his etar edimki, bir kuni hatto o'zimni o'ldiraman, deb o'yladim. Bundan keyin yaxshi bo'lishiga umid yo'q. Pul degani anqoning urug'i bo'lib ketgan. Ertalab qo'rquv bilan uyqudan ko'z ochaman. Men yashashdan qo'rqardim. Mashina badalini, turgan joyim haqini to'layolmayman, oziq-ovqat ololmayman deb qo'rqardim. Shifokorga borgani pulim yo'qligidan og'rib qolishdan qo'rqardim. Meni jonimga qasd qilishdan to'xtatib qolgan narsa – agar o'lsam, singlim meni qaysi puliga ko'madi, degan o'y bo'ldi.

Ammo bir kun qandaydir maqolani o'qib qoldim-u, meni u tushkunlik girdobidan olib chiqdi va bundan keyin yashashda davom etgani jasorat baxsh etdi. Meni larzaga solgan va ruhlantirgan fikrni aytgani uchun muallifdan umrbod minnatdorman. U bunday degandi: "Dono uchun har bir kun yangi hayotdir". Men bu hikmatli so'zni mashinkaladim-da, yurgan vaqtimda har doim ko'rinib turadigan joyga yopishtirib qo'ydim. Faqat bir kun bilan yashash unchalik qiyin emasligini bildim. Men o'tmish

- Lituz.com

Elektron kitoblar

**To'liq qismini Shu tugmani
bosish orqali sotib oling!**